

Nr 2

Utlåtande i anledning av motioner om översyn av lagstiftningen om enskilda vägar.

Tredje lagutskottet har behandlat två inom riksdagen väckta och till lagutskott hänvisade motioner, nr 17 i första kammaren av herr *Skårman* och nr 22 i andra kammaren av herr *Eriksson* i Arvika *m. fl.*

I motionerna, som är likalydande, hemställes

»att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte hemställa om översyn av den för enskilda vägar gällande lagstiftningen».

Gällande bestämmelser

De grundläggande bestämmelserna om enskild väghållning är sammanförda i *lagen den 3 september 1939 (nr 608) om enskilda vägar (EVL)*. Lagens bestämmelser har följande huvudsakliga innehåll.

EVL är tillämplig på såväl stad som landsbygd men äger i princip inte tillämpning inom område, för vilket stadsplan fastställts. Under lagen inbegrips inte bara farväg utan även gångväg (1 §). Till väg hänförs själva vägbanan och de områden därinvid, som stadigvarande erfordras för vägbanans bestånd och underhåll, såsom slänt, bankett, dike och upplagsplats. Till vägen räknas även trumma, skyddsvärn, vägmärke och annan för vägens bestånd eller brukande utförd anordning. Såsom väg anses bro och färja med färjläge (2 §). Väghållning omfattar byggande av väg, vägunderhåll samt vinterväghållning (3 §). Väghållningsskyldigheten är knuten till viss fastighet och skall fullgöras av fastighetens ägare eller i några fall av dess innehavare.

Bland bestämmelserna om enskilda vägar i allmänhet (2 kap.) märks främst reglerna om skyldighet för ägare av fastighet att mot ersättning upplåta mark till begagnande såsom väg för annan fastighet, om vägen är av synnerlig vikt för dennas ändamålsenliga brukande och ej länder till märkligt men för den fastighet, över vilken vägen skall framgå (6 och 9 §§). Under liknande villkor föreligger skyldighet att upplåta befintlig väg till begagnande för annan fastighet (7 och 9 §§). I vägbyggnadsföretag, som är av synnerlig vikt för två eller flera fastigheters ändamålsenliga brukande, skall dessa samfällt delta (10 § första stycket). Vägunderhåll och vinterväghållning utgör ett gemensamt åliggande för ägarna av de fastigheter, som har nytta av vägen den tid marken är bar resp. vintertiden (10 § andra och tredje styckena). Arbetet med vägbyggnad, vägunderhåll och vinterväghållning skall utföras då flera väghållningsskyldiga finnes, fördelas mellan dem med hänsyn till den omfattning, vari de beräknas

Bihang till riksdagens protokoll 1969. 9 saml. 3 avd. Nr 2

komma att begagna vägen, dock att ej å någon fastighet må läggas större andel än som svarar mot dess nytta av vägen (11 §).

Där två eller flera fastigheter förpliktats till väghållning, som skall utföras enligt gemensamhetssystemet, utgör fastigheterna en sammanslutning, benämnd vägsamfällighet. För vägsamfällighet skall antagas stadgar, som granskas och fastställs av länsstyrelsen, och utses styrelse (50 och 51 §§). Väghållningsskyldigheten tar formen av en förpliktelse att bidra till samfällighetens utgifter, och bidragsplikten regleras genom andelstal, som åsatts fastigheterna med tillämpning av grunderna för väghållningsbördans fördelning (33 §).

Twistigheter angående väghållningsskyldigheten upptages och prövas vid särskild förrättning. Förrättningsmannen, vilken förordnas av länsstyrelsen, kan biträdas av gode män. Förrättningen avslutas med att förrättningsmannen och gode männen, där sådana anlåtats, framlägger ett utlåtande rörande de frågor, förrättningen avsett (35 §). Sakägare, som är missnöjd med utlåtandet, äger föra talan genom besvär hos ägodelningsrätten (37 §). Föres ej talan mot förrättningen, går utlåtandet i verkställighet såsom lagakraftägande dom (40 §).

De regler, som i 3 kap. enskilda väglagen ges för vissa vägar inom områden med tätare bebyggelse, går i stort sett ut på att väghållningen samt iordningställandet och underhållet av vissa allmänna platser inom område, där sådan bebyggelse uppkommit eller kan förväntas inom nära förestående tid uppkomma, kan uppdras åt en samfällighet av särskilt slag, i lagen kallad vägförening (71 §). Initiativet till bildande av en vägförening tas enligt 78 § av länsstyrelsen; oftast torde länsstyrelsens initiativ vara föranlett av framställning från kommun, markägare eller annan. Ärendet handlägges därefter vid förrättning under ledning av särskilt förordnad förrättningsman.

Sedan slutligen avgjorts att väg skall byggas eller tas i anspråk såsom vägförenings väg, äger föreningen mot ersättning för markupplåtelse och annat intrång lösa till sig rätt att för ändamålet begagna vägmarken eller den befintliga vägen (75 §). Bestämmelserna om stadgar och styrelse för vägförening överensstämmer i de flesta hänseenden med vad som gäller för vägsamfälligheter; en skillnad består däri att en av styrelsens ledamöter i vägförening utses av länsstyrelsen (88 §). Delägarnas rättigheter och skyldigheter inom föreningen bestäms av andelstal. Som huvudregel gäller att andelstalen motsvarar fastigheternas senast fastställda taxeringsvärden (76 §).

EVL innehåller bestämmelser också om skogsvägar (4 kap.) och till främjande av trafiksäkerheten (5 kap.).

Motionerna

Motiveringen för motionsyrkandena återfinns i motionerna I: 8 av herr Skärman m. fl. och II: 7 av herr Eriksson i Arvika m. fl.

Motionärerna anför bl. a. att uttagande av rätt att begagna sig av väg som regel fungerar nöjaktigt. Preskriptionstiden 5 år för erläggande av ersättning för av annan byggd väg förefaller dock ibland för kort och väcker motstånd, varför grunderna för denna kan behöva överses. Motionärerna uttalar i fortsättningen att väghållningen med början från 1939 års lagstiftning har kommit att bli alltmer beroende av statsbidrag, vilket beroende sedermera även utvidgats till kommunala bidrag från landsting och primärkommuner. Här har enligt vad motionärerna anför inträtt väsentliga brister i lagfunktionen. För byggande av väg kan stats- eller kommunbidraget, som prövas i särskild ordning, vara oviss och beslutas först i framtiden. Härav följer att byggandet — utanför lagens gränser — måste beslutas villkorligt. Väghållningsskyldigheten vilar därvid på osäker grund, då man tills vidare får syssla med en annan vägsträckning än den beslutade. Statsbidragsväg får ej utan länsstyrelsens medgivande avstängas. Slitageersättning blir då svår att indriva. Bebyggelse och trafik är numera, heter det i motionerna, mycket föränderliga. Lagstiftningen däremot är konstruerad för tämligen stabila förhållanden och man tvingas utanför lagen anpassa sig till en väghållningsorganisation, som t. ex. kan anta nya väghållningsskyldiga och vid radikalt ändrade förhållanden för vissa fastigheter kan öka eller minska delaktigheten. För vägförening brukar taxeringsvärde eller annan liknande summarisk grund gälla för delaktigheten. Kraftiga protester brukar dock enligt motionärerna komma från bl. a. sådana, som bor vid allmän väg och därför anser sina fastigheter vara oberoende av de enskilda vägarna. I vissa fall anses det vara svårbedömt, vem som bör bekosta byggandet av viss väg inom föreningens område. De för skogsvägar gällande särbestämmelserna uppges fungera bra i och för sig men kan föranleda osäkerhet, då en skogsväg samtidigt kan vara utfartsväg och fritidstrafiken ökar.

Enligt motionärerna är vägförrättningarna ofta tvistiga och tar tid, varigenom de blir mycket kostsamma. De utgör vidare en svår belastning för lantmäteriet, som har andra huvuduppgifter. Själva väghållningskostnaderna reduceras ofta kraftigt genom allmänna bidrag, men sambandet mellan förrättningen och bidragen är oftast ganska formlöst och icke känt vid förrättningstillfället. Det är, sägs det, många gånger svårt att göra en vägförrättning både laglig och praktisk i funktionen. Risk finnes också att den tillämpas på ett annat sätt än avsett. Härtill kommer att många väghållningheter är för små för att vara praktiska.

Motionärerna anser sig sammanfattningsvis kunna fastslå, att lagstiftningen om den enskilda väghållningens organisation — en gång fördömlig — är föråldrad och ter sig krånglig och bristfällig. Befolkningsomflyttningen, människornas genom bilen ökade rörlighet och genom standardstegringen ökade fritid anges vara huvudanledningarna därtill och motiv nog för en översyn.

1967 års riksdag

Vid 1967 års riksdag väcktes motioner (I: 72 och II: 98), vari hemställdes om viss ändring av EVL beträffande skyldighet för fastighetsägare att delta i kostnad för väg.

Motionerna remissbehandlades. Lantmäteristyrelsen anförde i sitt svar bl. a. att den vid sin befattning med EVL upprepade gånger kommit i kontakt med ett flertal väghållningsfrågor, vilkas nuvarande reglering ger anledning överväga lagändring. Med hänsyn till frågornas inbördes sammanhang borde enligt styrelsens mening en revidering ske genom en allmän översyn av EVL. Även Svenska stadsförbundet uttalade sig för en översyn av lagen.

I sitt av riksdagen godkända utlåtande (3LU 1967: 25, rskr. 320) anförde tredje lagutskottet bl. a. följande.

EVL har sedan sin tillkomst år 1939 ändrats i så begränsad omfattning att den alltjämt gäller i sina ursprungliga huvuddrag. Den senaste tidens utveckling har medfört att förhållandena på vägväsendets område efter hand omgestaltats inte minst beträffande landsbygden och dess tätorter. Såsom lantmäteristyrelsen framhåller har lagen därvid i fråga om detaljutformningen kommit att framstå som i viss mån föråldrad. I en promemoria, vars innehåll ovan återgetts, har styrelsen redovisat sina önskemål om i vilka avseenden EVL bör överses. Bl. a. har styrelsen däri ansett förevarande fråga böra närmare utredas.

Sedan utskottet förklarat att det inte var möjligt att på grundval av föreliggande utredning ta ställning till motionsförslaget fortsatte utskottet:

I likhet med lantmäteristyrelsen och även Stadsförbundet anser ——— utskottet EVL vara i behov av en mera allmän översyn bl. a. för att nå en samordning med sådan ny angränsande lagstiftning som exempelvis lagen om gemensamhetsanläggningar. Vid sådant förhållande torde tillräcklig anledning inte föreligga att verkställa en särskild utredning av den av motionärerna väckta frågan utan bör därmed anstå tills en dylik allmän översyn kommer till stånd. Utskottet förutsätter att Kungl. Maj:t inom en relativt nära framtid kommer att föranstalta om denna översyn.

Vad utskottet anfört torde böra ges Kungl. Maj:t till känna.

Enligt vad utskottet erfarit har man inom kommunikationsdepartementet nyligen påbörjat arbetet med att skriva direktiv för en utredning med uppgift att företa en allmän översyn av EVL.

Utskottet

Den gällande lagen om enskilda vägar tillkom år 1939 och har sedan inte undergått några större ändringar. Motionärerna anför att lagen nu är föråldrad och hemställer att riksdagen hos Kungl. Maj:t begär översyn av lagen.

Som framgår av den föregående redogörelsen uttalade sig riksdagen re-

dan år 1967 för en allmän översyn av enskilda väglagen. Enligt vad utskottet erfarit är man nu inom kommunikationsdepartementet sysselsatt med att utarbeta direktiv för en sådan översyn. Motionsyrkandet torde således komma att tillgodoses utan särskild framställning från riksdagens sida.

Utskottet får därför hemställa

att motionerna I:17 och II:22 icke föranleder någon riksdagens åtgärd.

Stockholm den 19 februari 1969

På tredje lagutskottets vägnar:

ERIK GREBÄCK

Vid detta ärendes behandling har närvarit:

från f ö r s t a kammaren: herrar Göran Karlsson (s), Svante Kristiansson (s), Knut Johansson (s)*, Åkesson (fp), Ebbe Ohlsson (m) och Erik Jansson (s);

från a n d r a kammaren: herrar Grebäck (cp), Svenning (s), Ekström (s), Sundelin (s), fröken Anderson (s), herrar Franzén i Träkumla (cp) och Wachtmeister (m).

* Ej närvarande vid utlåtandets justering.